

AMBITIES EN ONTWIKKELPRINCIPES

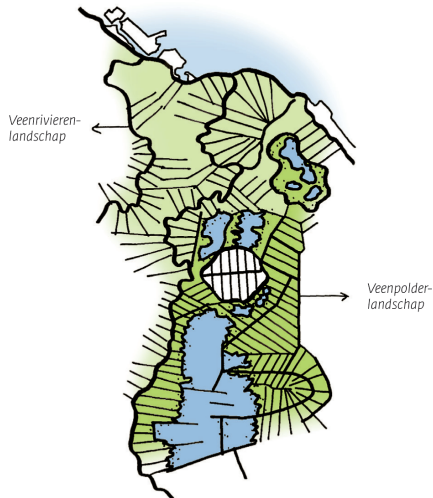
De algemene ambitie is om ruimtelijke ontwikkelingen:

- bij te laten dragen aan het zichtbaar en herkenbaar houden van de *landschappelijke karakteristiek*
- bij te laten dragen aan het versterken van (*de beleving van*) *openheid* en
- helder te positioneren ten opzichte van de *ruimtelijke dragers*.

Onderstaande ambities en de bijbehorende ontwikkelprincipes zijn vertrekpunt bij het streven naar ruimtelijke kwaliteit.

1. De karakteristiek van het veenrivierenland-schap met uitwaaiierende lijnen en het veen-polderlandschap met plassen en evenwijdige lijnen is leidend

In het veenrivierenlandschap in het westen zijn kronke-lige riviertjes met uitwaaiierende verkavelingen karak-teristiek, in het veenpolderlandschap in oosten zijn de ontginningslinten en de langgerekte verkavelingspatro-nen kenmerkend. Veel veenpolders zijn voor turfwinning vergraven tot veenplassen, waarna legakkers en kaden zijn weggeslagen.

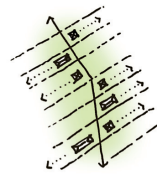

Ruimtelijke kwaliteit is gebaat bij:

- **het inpassen van ruimtelijke ontwikkelingen binnen het verkavelingspatroon.**
 - > Richting en breedte van de kavels zijn leidend.
 - > Voorkom hoge erfafscheidingen en verbreding van bebouwing, zodat zichtlijnen vanaf de weg/dijk op het achterliggend gebied open blijven.

Veenrivierenlandschap: ontwikkel haaks op de waterlopen

Veenpolderlandschap: ontwikkel evenwijdig aan de verkavelingsrichting

- **het beschermen en reconstrueren van kaden en legakkers in de veenplassen.**

In de veenplassen in het veenpolderlandschap loopt de verkaveling door in de plassen in de vorm van legakkers. Veel historische kaden en legakkers zijn verdwenen.
> Behoud de bestaande legakkers en kaden.

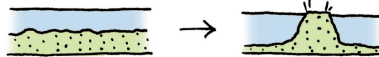

Behoud de restanten van legakkers

Voorkom strakke randen

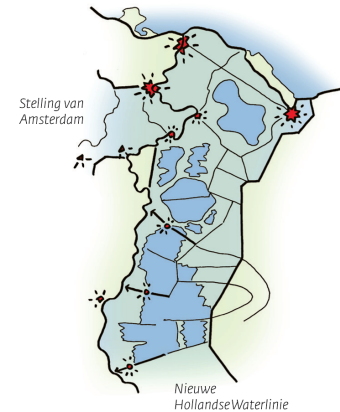
> Herstel waar mogelijk de verdwenen legakkers en kaden. Gebruik bagger uit de plassen als bouw materiaal voor herstel van legakkers en nieuwe eilanden voor natuurontwikkeling (kans).

Bij het op diepte houden van de plassen kan de bagger benut worden om verdwenen legakkers te herstellen

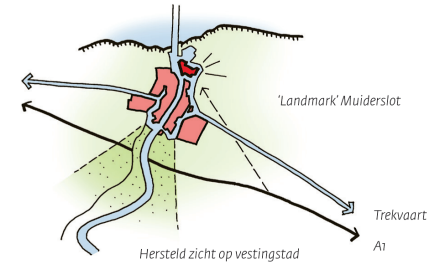
2. In de Vechtstreek blijft openheid van het militair-strategische landschap ervaarbaar

De Vechtstreek heeft een lange militaire geschiedenis: kastelen, vestingsteden, Oude en Nieuwe Hollandse Waterlinie en de Stelling van Amsterdam volgden elkaar op. In aanloop naar de Tweede Wereldoorlog werden groepsschuilplaatsen (bunkers) en tankversperringen toegevoegd aan het landschap. De onderdelen van de militaire systemen zijn in onderlinge samenhang herkenbaar (zie ook structuur Stelling van Amsterdam/Nieuwe Hollandse Waterlinie).

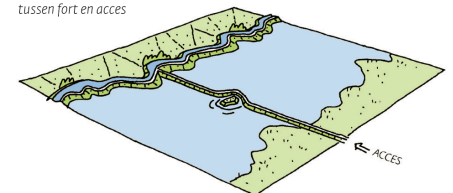
Ruimtelijke kwaliteit is gebaat bij:

- **behoud het zicht op de verdedigingswerken van Muiden.**
 - Door verlegging van de A1 wordt het zicht op de vestingstad Muiden hersteld.
 - > Voorkom verdere verdichting tussen A1 en Naardertrekvaart. Houd het Muiderslot als landmark dominant in beeld.

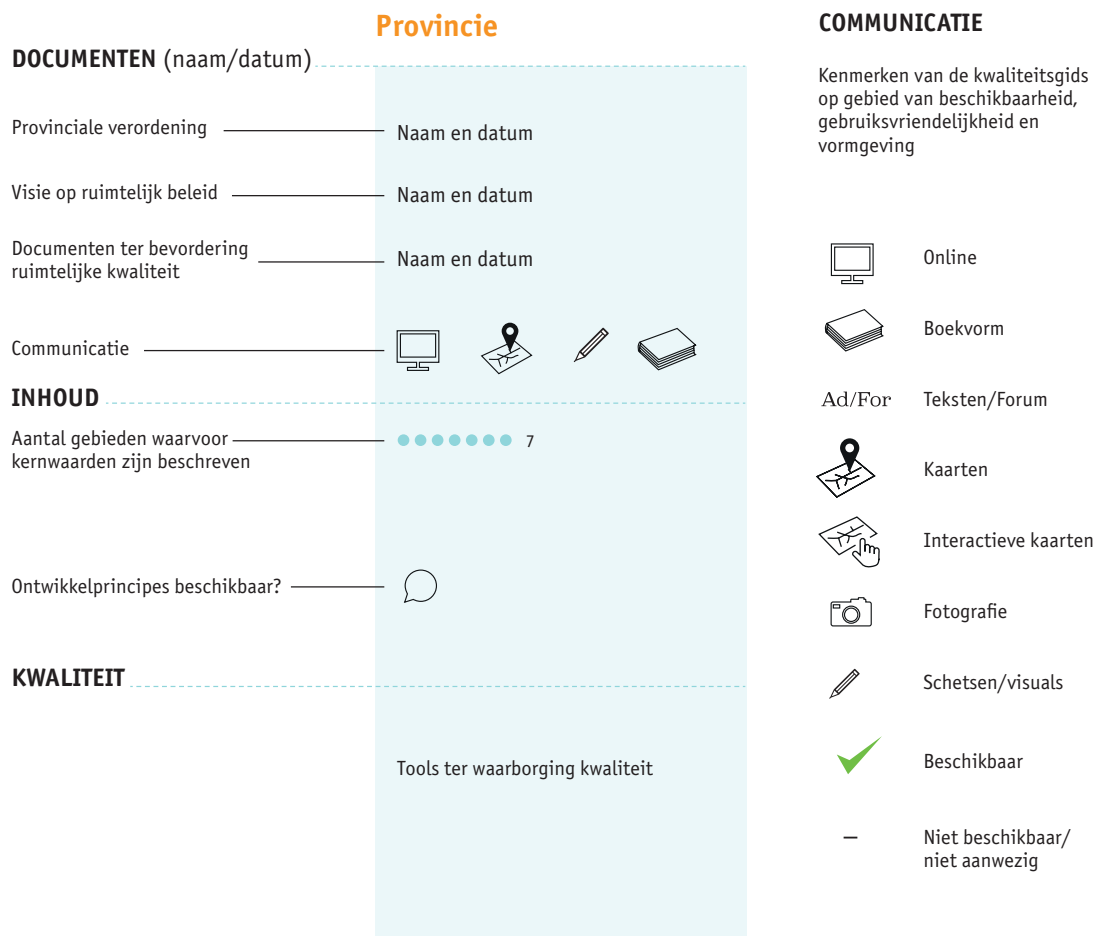
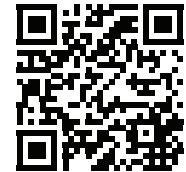
- **het open houden van schietsvelden en 'verboden kringen'.**
 - > Houd schietsvelden van vestingsteden en forten open en behoud de zichtrelatie tussen fort en acces. Koester typische elementen zoals Kringenwetwoningen, tankversperringen en groepsschuilplaatsen.

Behoud de zichtrelatie tussen fort en acces

Een ronde langs de provincies

Elke provincie heeft beleid ontwikkeld voor de omgevingskwaliteit. Volgens eigen recept, want wat in Groningen past, hoeft nog niet in Limburg te werken. Logisch, maar daardoor ontbreekt wel het overzicht. Zelfs de meest betrokken ambtenaren weten niet goed wat er buiten hun eigen provincie speelt op dit terrein. Dit artikel probeert die leemte op te vullen en geeft in woord en beeld (figuur 1) een eerste overzicht van wat de provincies nu ontwikkeld hebben voor de omgevingskwaliteit. Meer illustraties van beleid en middelen per provincie vindt u op landschap.nl/ruimtelijkekwaliteit of door de QR-code te scannen.

tekst:
Drs. M.F. (Marieke) Berkers
Architectuurhistoricus,
Passeerdersgracht 36-3, 1016 XH
Amsterdam
info@mariekeberkers.nl

infographic:
J. (Jorris) Verboon
grafisch ontwerper
jorris.verboon@gmail.com

Figuur 1 Op de volgende pagina's wordt telkens per drie provincies een samenvatting gegeven van voor de omgevingskwaliteit gebruikte middelen en methoden. Hiernaast de legenda van die grafische voorstelling,

Figuur 2 (linkerpagina) Noord-Holland geeft het meest uitvoerig richting in interpretatie van ontwikkelprincipes. Voor ensemble Vechtstreek bijvoorbeeld presenteert ze uitvoerig ambities, gekoppeld aan verbeelde ontwikkelrichtingen. Zo krijgt de initiatiefnemer precies inzicht in waarom bepaalde ontwerpkeuzes gekoppeld zijn aan specifieke ambities.

			
	Groningen	Friesland	Drenthe
DOCUMENTEN	Omgevingsverordening Groningen 2016 Omgevingsvisie provincie Groningen 2016-2020 Kwaliteitsgids (update 2017)	Verordening Romte Fryslân 2014 Streekplan Fryslân 2007 Structuurvisie Grutsk op 'e Romte ('14)	Omgevingsverordening Drenthe Omgevingsvisie Drenthe Handreiking Kernkwaliteiten Drenthe
INHOUD	 ● ● ● ● ● ● ● 7	 ● ● ● ● ● ● ● ● ● 10	 ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● 13
KWALITEIT	 — Toetsing van kernkwaliteiten Maatwerkbenadering Provinciaal bouwheerschap (intern)	 Toetsing van kernkwaliteiten Overleg voorkant planproces Kwaliteitsteam (intern)	 — Toetsing van kernkwaliteiten Overleg voorkant planproces

Groningen

Kwaliteitsgids: database en inspiratiebron ineen

Het landschapsbeleid van Groningen is stevig geborgd in de Omgevingsvisie en -verordening. In de Omgevingsvisie worden de zeven kernkwaliteiten van het Groningse landschap genoemd en in de Omgevingsverordening staat dat initiatiefnemers maatregelen moeten benoemen om eventuele aantasting van kwaliteiten en waarden als gevolg van het initiatief “te salderen of te compenseren”.

Gemeenten worden aangespoord om kwaliteit te borgen in bestemmingsplannen en deze mee te laten wegen bij planontwikkeling. Daartoe werkt de provincie samen met gemeenten aan de Kwaliteitsgids Groningen.

Kwaliteitsgidsgroningen.nl is bedoeld als inspiratiebron van en voor iedereen die met landschap, ruimtelijke kwaliteit en erfgoed bezig is. De basis wordt gevormd door de (interactieve) kwaliteitskaart die veel informatie over het landschap op verschillende schaalniveaus bundelt en beschikbaar stelt. Groningen is onderverdeeld in zeven gebieden waarvoor de ruimtelijke kwaliteit wordt beschreven: de landschappelijke kenmerken waarmee rekening moet worden houden. Het *hoe dan* (ontwikkelprincipes) is alleen voor bepaalde thema's, zoals zonneweiden, uitgewerkt.

Landschapsarchitecten en -deskundigen worden al vroeg bij beleids- en ruimtelijke ontwikkeling betrokken. Een intern provinciaal bouwheerschap onder leiding van de bouwmeester met een team van landschapsarchitecten en stedenbouwkundigen adviseert, stimuleert en levert input bij het opstellen of beoordelen van provinciale of gemeentelijke projecten.

Friesland

Richtinggevend advies

In de Fries Omgevingsverordening staat (onder meer procesvereisten) dat de structuurvisie *Grutsk op 'e Romte* (Trots op de Ruimte) betrokken moet worden bij nieuwe plannen. Die structuurvisie vormt de leidraad om het gesprek met elkaar aan te gaan over landschappelijke en cultuurhistorische structuren, over ruimtelijke kwaliteit en over hoe daarmee om te gaan. De provincie Friesland beschikt daarnaast over een landschapstypenkaart die te gebruiken is bij het maken van afwegingen bij ruimtelijke ontwikkelingen.

Grutsk op 'e Romte beschrijft de kernkwaliteiten van het cultuurhistorische erfgoed en het landschap voor de provincie als geheel en voor dertien onderscheiden deelgebieden. De top 10 van landschappelijke en cultuurhistorische structuren op provinciaal niveau is in samenhang geanalyseerd, gewaardeerd en voorzien van een richtinggevend advies. De beschrijving van de deelgebieden (ontstaansgeschiedenis, kenmerken, de provinciale waarden) wordt ook gevolgd door een advies. Initiatiefnemers dienen de adviezen (voor de provincie als geheel en voor het betreffende deelgebied) te interpreteren en te vertalen naar de opgave. Ook wordt ze om een grondige analyse gevraagd van de eigenschappen van de locatie en zijn ze verplicht om het onderdeel kwaliteitseisen uit de plantoelichting in te leveren.

Grutsk op 'e Romte is bewust door de provincie zelf geschreven teneinde de kennis in de eigen organisatie te vergroten. De informatie is vanwege de leeservaring in boekvorm uitgebracht maar tevens ook via een website toegankelijk. De provincie benadrukt daarnaast de meerwaarde van het vroeg instappen in ontwikkelprocessen.

Drenthe

Figuur 3 Friesland geeft advies over hoe toekomstige ontwikkelingen een plek te geven in de ruimte, maar geeft de gebruiker weinig handvatten voor de vormgeving van dat advies in het landschap. Dit voorbeeld toont het stelsel van dijken als onderdeel van en voorwaarde voor het watersysteem en agrarische ontwikkeling van Fryslân (voor volledige afbeelding zie landschap.nl/ruimtelijkekwaliteit).

Traditie van samen oplossen

De Omgevingsvisie Drenthe is het document dat de rol en sturing van de provincie in het ruimtelijke domein formuleert en de kernkwaliteiten van Drenthe beschrijft. Momenteel wordt aan een actualisatie gewerkt en toevoeging van drie nieuwe thema's: energielandschappen, vrijetijdseconomie en sterke steden. De provincie heeft ook een nieuwe ruimteverordening in voorbereiding die net als de nu geldende versie bepaalt hoe behoud van de kernkwaliteiten getoetst zal worden.

De kernkwaliteiten zijn (ruimtelijke) aspecten die samen de identiteit van Drenthe bepalen: landschap, rust, natuur, cultuurhistorie, archeologie, en aardkundige waarden. Zij vormen een afwegingskader waaraan ruimtelijke plannen getoetst worden. Initiatiefnemers dienen uiteen te zetten dat met hun plan wordt bijgedragen aan behoud en ontwikkeling van relevante kernkwaliteiten. Dat dient conform provinciaal beleid en de sturingsniveau's die zijn verwoord in de Omgevingsvisie te gebeuren.

De kernkwaliteiten per deelgebied (dertien gebieden) plus informatie over het kernkwaliteitenbeleid van de provincie zijn te vinden op de website Handreiking Kernkwaliteiten Drenthe. Een volgende stap in de ontwikkeling van de site is het uitwerken van een inspiratie-deel met voorbeelden van hoe nieuwe ingrepen kunnen passen in het landschap. Bij die inpassing is de insteek belangrijk dat het ontwerp/ontwerpen een verbindende rol kan spelen in het oplossen van ruimtelijke opgaven en het toevoegen van kwaliteit aan de ruimte.

Gemeenten en provincie hebben regelmatig contact om inzicht te krijgen in mogelijk opkomende ontwikkelin-

Advies

Voor het dijksysteem van Fryslân geldt dat dit, ook vanuit cultuurhistorisch en landschappelijk opzicht, beschermd moet worden. Vanzelfsprekendheid mag niet leiden tot veronachtzaming en functieloosheid niet tot verwaarlozing. Hiervoor is het primair nodig dat de dijk behouden blijft en haar functie behoudt en indien dit niet meer mogelijk is, dat de dijk een nieuwe passende functie krijgt.

Indien aanpassing van de dijk noodzakelijk is moeten haar kenmerken gerespecteerd worden, zoals: het beloop, de hoogte, het profiel, het gebruikte bouw materiaal inclusief de interne opbouw (archeologisch archief), de natuurlijke onderdelen, de bekleding en de met de dijk samenhangende elementen (zoals sluizen, coupures, verdedigingswerken).

De helderheid van de landschappelijke context van een dijk is van belang voor zijn beleving, dus is het van belang de directe omgeving van de dijk vrij te houden van ontwikkelingen die de dijk vertroebelen. Anderzijds zijn er ook ontwikkelingen denkbaar die de dijk in zijn eigenschappen kunnen versterken (bijvoorbeeld kleinschalige infrastructuur, water, bebouwingsstructuren en bepaalde bebouwingstypen). Vergelijkbare maat en schaal zijn bepalend voor een positieve beleving van dergelijke ontwikkelingen.

Voorbeeld

Penjumer Gouden Halsbân

Dijkbiotoop:

de zone waar het dijklichaam gelegen is en de direct daaraan gerelateerde structuren: De dijkbiotoop bestaat uit:

- het beloop van het dijklichaam
- het profiel (hoogte-breedte-helling)
- de bekleding
- het gebruikte constructiemateriaal, inclusief de interne opbouw (archeologisch archief)
- de met het dijklichaam samenhangende aangelegde (gebouwde) onderdelen (bijvoorbeeld sluizen en coupures)
- de met de dijk samenhangende natuurlijke (zoals wielen en rietkragen) en aangelegde elementen/structuren (zoals vaarten, sloten, wegen, paden)
- de (visuele en fysieke) relatie tussen het dijklichaam en het landschap eromheen.

Overijssel

Omgevingsverordening 2017

Provinciale Omgevingsvisie 2017

Toetsing van normstellende adviezen
Overleg voorkant planproces
Kennisnetwerk Kwaliteitsimpuls
Groene Omgeving
AtelierOverijssel
(extern kwaliteitsteam)

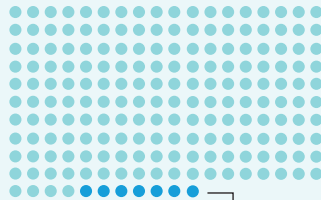

Gelderland

Omgevingsvisie Gelderland 2017

Gebiedenatlas Gelderland
(in de maak)

Project- of gebiedsgerichte
kwaliteitsdocumenten

184 + 7 Nationale Landschappen

Toetsing van kernkwaliteiten
Plussenbeleid
Prijsvragen
Kwaliteitsteam (intern) en
Provinciale Raad van
Omgevingsbeleid (extern)

Flevoland

Verordening voor de fysieke leef-
omgeving 2012 (Geconsolideerde
versie per 1 maart 2015)

Omgevingsvisie FlevolandStraks 2019

—

Nadruk op co-creatie

DOCUMENTEN

INHOUD

KWALITEIT

Overijssel

Ambitieuus en meerlagig

Sinds 2009 stuurt de provincie op ruimtelijke kwaliteit. Dat beleid is toepasbaar gemaakt met een uitvoeringsmodel, ontwikkelperspectieven en catalogus gebiedskenmerken en kent een verplichte doorwerking in bestemmingsplannen van gemeenten.

Figuur 4 Overijssel geeft de initiatiefnemer met een reeks tekeningen inzicht in hoe hij, in dit geval, ontwikkelingen rond het erf zo kan vormgeven dat hij voortbouwt op de kwaliteiten van de Overijsselse (levende en met het landschap verbonden) erven (voor volledige afbeelding zie landschap.nl/ruimtelijkekwaliteit).

De online-catalogus is opgebouwd vanuit zeven kwaliteitsambities en beschrijft per gebiedstype de kenmerken, de aard en mate van actuele ontwikkelingen, de ambities en de richting voor sturing. Bij de gebiedskenmerken worden vier lagen onderscheiden: de natuurlijke laag, de laag van het agrarisch cultuurlandschap, de stedelijke laag en de laag van de beleving. Per laag wordt een flink aantal thema's uitgewerkt.

Opvallend is de driedeling in 'hardheid' van sturing: normstellend, richtinggevend en/of inspirerend. In de Omgevingsverordening is vastgelegd hoe de normstellende adviezen worden getoetst. Door inhoud en toon inspireert de catalogus gebruikers om kwaliteiten te versterken, maar tegelijkertijd geeft hij dezen weinig handreikingen voor vertaling van ambities in ontwerp en vorm.

De Kwaliteitsimpuls Groene Omgeving (KGO) is bedoeld voor grootschalige ontwikkelingen en nieuwe functies in het landelijk gebied. Voor de uitvoering daarvan en borging van kwaliteiten zijn samen met de gemeenten concrete handvatten en referenties uitgewerkt. Deze worden door gemeenten naar een eigen kwaliteitskader vertaald. De toepassing van de KGO wordt ondersteund met een kennisnetwerk, bijeenkomsten en veldbezoeken.

De provincie faciliteert tevens het *AtelierOverijssel* waaraan ook externen deelnemen en dat (on)gevraagd advies geeft over landschap, ruimte en kwaliteit.

Gelderland

Maak Gelderland Mooier

In de Omgevingsvisie worden voor maar liefst 184 deelgebieden kernkwaliteiten beschreven: natuur en landschap, aardkundige waarden, waardevol open gebied of verkaveling, parel en natte landnatuur, gevolgd door een omschrijving van ontwikkelingsdoelen. Deze kernkwaliteiten hebben betrekking op het beleid voor het Gelders Natuurnetwerk en de Groene Ontwikkelingszone. Daarnaast zijn zeven nationale landschappen onderscheiden en eveneens met kernkwaliteiten en regelgeving opgetuigd. Een vierde beschermingscategorie zijn de waardevol open gebieden.

Initiatiefnemers dienen kwaliteiten in beeld te brengen en aan te geven in hoeverre deze door de geplande ingreep aangetast worden en/of hoe aantasting gecompenseerd of gereduceerd kan worden. Toetsing vindt plaats via de verordening.

Het kwaliteitsdenken wordt daarnaast ingebed in de verschillende kerntaken van de provincie als gebiedsontwikkeling en planbegeleiding. Een uitwerking is het plussenbeleid: een niet-grondgebonden veeteeltbedrijf kan alleen uitbreiden als het 'opplust' en kan motiveren hoe landschap, milieu en dierenwelzijn daardoor verbeteren. Wie dat vervolgens toetst is nog wel de vraag.

Gelderland heeft een sterke communicatiepoot onder haar kwaliteitsbeleid gestoken. Zo worden prijsvragen uitgeschreven en wordt het Forum Maak Gelderland Mooier, dat de dialoog met de samenleving over kwaliteitsthema's aangaat, verder uitgebouwd.

Gelderland beschikt over sterke organisaties als de Provinciale Raad van Omgevingsbeleid (PRO) en het Gelders Genootschap die zich als externe welstandsorganisaties en kenniscentra opwerpen.

Flevoland

Nadruk op co-creatie

In het Omgevingsplan uit 2006 worden de karakteristieke gebiedskenmerken van de provincie benoemd. Momenteel werkt de provincie aan een nieuwe Omgevingsvisie, *FlevolandStraks*, die in 2019 van kracht wordt. Sturing vindt plaats via de provinciale verordening uit 2012.

De provincie legt de nadruk in haar omgevingsbeleid sterk op co-creatie en zoekt voor *FlevoStraks* kennis bij ondernemers, gemeenten, maatschappelijke organisatie en particulieren. In een eerste stap zijn de belangrijke maatschappelijke vraagstukken op lange termijn geïdentificeerd. Naast het houden van workshops is een online platform gebruikt om kennis te verzamelen. Op basis daarvan hebben Provinciale Staten besloten welke vraagstukken Gedeputeerde Staten, in samenwerking met partners, voor de Omgevingsvisie moeten uitwerken. Resultaten zijn samengevat in het document *Flevoperspectieven* waarin aansporingen staan als: 'werk opga-vergericht', 'verrijk met eigenheid' en 'doe mee en draag bij'. Op basis hiervan is een flexibele Omgevingsvisie opgesteld die de ambities en koers per thema weergeeft, maar geen inzicht in de gebiedskenmerken biedt. Het woord 'landschap' komt vrijwel niet voor in het document. Daarmee biedt het initiatiefnemers summier kennis en informatie aan, maar absoluut geen handreiking hoe borging van landschappelijke kwaliteit voor elkaar te krijgen.

Utrecht

DOCUMENTEN

Verordening Natuur en Landschap
Provincie Utrecht 2013
(herijking 2016)

Provinciale Ruimtelijke Structuur-
visie 2013-2028

Kwaliteitsgids Utrechtse
Landschappen (2013)

INHOUD

● ● ● ● ● ● ● 7

KWALITEIT

Toetsing van kernkwaliteiten
Maatwerkbenadering
(sturen op uitwerking in ontwerp)
Adviseur Ruimtelijke Kwaliteit
(extern)

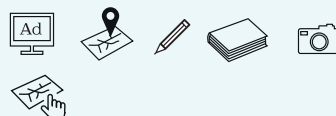

Noord-Holland

Provinciale Ruimtelijke
Verordening 2017

Structuurvisie
Noord-Holland 2040

Leidraad Landschap en Cultuurhistorie
2010 (2017 in de maak)

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● 20

Toetsen van uitgangspunten
Leidraad
Overleg voorkant planproces
Adviescommissie Ruimtelijke
Ontwikkeling
Provinciaal Adviseur Ruimtelijke
Kwaliteit (extern)

Zuid-Holland

Handreiking Beeldkwaliteitsplan 2016

Handboek Ruimtelijke Kwaliteit 2016

Gebiedsprofielen

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● 16

Toetsing van richtpunten
(ambities met bijzondere status)
Beschermingskaart met
verschillende beschermingsregimes
Provinciaal Adviseur Ruimtelijke
Kwaliteit (extern)

Utrecht

Meer ruimte voor kwaliteit

De Kwaliteitsgids Utrechtse Landschappen beschrijft de landschappelijke kwaliteit in de provincie en per landschap. De vernieuwde landschaps- en natuurverordening vermindert de regeldruk omdat een kwaliteitstoets is toegevoegd waarmee ontheffingen beter kunnen worden beoordeeld en meer maatwerk mogelijk wordt.

De Kwaliteitsgids is online te raadplegen en een selectie uit de gids is ook in boekvorm uitgebracht. De ontstaansgeschiedenis en kwaliteiten van de zes Utrechtse landschappen komen uitgebreid aan bod, evenals de ontwikkelprincipes. Deze principes gaan specifiek in op zaken waarmee bij het ontwerp rekening moet worden gehouden. Dat wijkt af van het sturen op ambitieniveau dat de meeste andere provincies doen. De uitwer-

king naar ontwerp is telkens bondig geformuleerd en met een sterk schetsbeeld geïllustreerd.

Voor gemeenten is het voorbeeldenboek uitgebracht, dat informatie geeft over borging van kernkwaliteiten, inclusief mogelijke uitwerkingen naar bestemmingsplanregels. Het boek vormt geen blauwdruk, maar is bedoeld ter inspiratie.

De provincie werkt met een onafhankelijke adviseur ruimtelijke kwaliteit. Het zoeken naar de innovatieve kracht van de provincie (en het betrekken van jongeren daarbij) is een belangrijk agendapunt.

Noord-Holland

Ensembles en structuren

In de Structuurvisie Noord-Holland 2040 geeft de provincie haar visie op de ruimtelijke ordening op lange termijn. Aan de Omgevingsvisie Noord-Holland 2050 wordt momenteel gewerkt. De Leidraad Landschap en Cultuurhistorie uit 2010, die ook wordt geactualiseerd, is het instrument om de ruimtelijke kwaliteit in Noord-Holland te stimuleren.

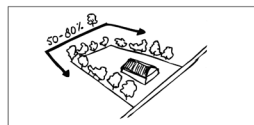
In de vernieuwde Leidraad is de provincie opgedeeld in twintig gebiedsensembles en acht provinciale structuren, zoals de Stelling van Amsterdam en de Westfriese Omringdijk. Van elk ensemble en elke structuur zijn de ontstaansgeschiedenis, de dynamiek, de landschap-

Figuur 5 De provincie Utrecht verbeeldt per gebiedstype voor verschillende thema's de ontwikkelprincipes in een set losse tekeningen. Daarmee krijgt de lezer in één oogopslag te zien hoe hij, in dit geval, zijn idee over ontwikkelingen in de landbouw kan inpassen in het gebiedstype oude stroomrug (voor volledige afbeelding zie landschap.nl/ruimtelijkekwaliteit).

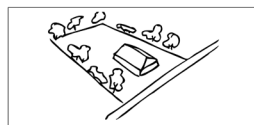
ONTWIKKELINGEN IN DE LANDBOUW

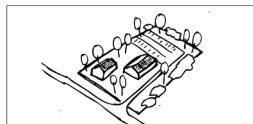
erf heeft een samengestelde vorm en beslaat hele kavelbreedten. Voor- en achterlijn kan verspringen

erfplanting inheems en beslaat 50-80% van de kavelgrens

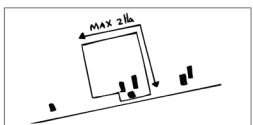
erfplanting bestaat uit streekeigen soorten, bij voorkeur in losse vorm

parkeerplekken binnen het erf, uit het zicht van de straat

schaalvergroting op achtererf, voorkant kleinschalige groenelementen

erf is maximaal 2 hectare groot

pelijke karakteristiek, openheid en ruimtebeleving en ruimtelijke dragers beschreven en geïllustreerd met kaart- en beeldmateriaal. Ambities en ontwikkelprincipes geven in sommige gevallen een richtinggevend, in andere een inspirerend advies over hoe om te gaan met ontwikkelingen in het landschap. De ontwikkelprincipes zijn gericht op de manier waarop ruimtelijke ontwikkelingen kunnen bijdragen aan de karakteristiek en kwaliteit van het betreffende landschap. Daarmee is de geactualiseerde Leidraad meer dan alleen beschrijvend. De Provinciale Ruimtelijke Verordening borgt dat bestemmingsplannen voldoen aan de uitgangspunten van de Leidraad wat betreft onder meer de kernkwaliteiten en openheid van de landschappen, historische structuurlijnen en cultuurhistorische objecten.

Het ‘Goede diensten overleg’, een structureel overleg tussen gemeenten en provincie over ontwikkelingen en plannen in de provincie, helpt in een vroeg stadium samen te werken in veranderprocessen. De provincie heeft een Adviescommissie Ruimtelijke Ontwikkeling die vaak wat later in een planproces adviseert en een wat meer toetsende rol heeft. En de provincie laat zich adviseren door een onafhankelijk provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit.

Zuid-Holland

Gebiedsprofielen op de kaart gezet

Samen met de gemeenten, waterschappen en maatschappelijke partners zijn voor zestien gebieden gebiedsprofielen gemaakt die op een website te raadplegen zijn. Elk profiel beschrijft kenmerken (kwaliteiten) van ruimtelijke elementen die van bovenregionaal be-

lang zijn, zoals de verkavelings- en waterstructuur, linten, laanbeplantingen, herkenbare dijken en openheid. De gebiedskenmerken worden geïllustreerd met kaarten waar veel informatie en kennis onder ligt: van die kenmerken zelf, maar ook van relaties met thema’s en van ontwikkelingen die spelen. Door te selecteren en klikken kan de gebruiker precies inzoomen op het gebied en de kennis van zijn keuze.

De profielen beschrijven ook de ambities met betrekking tot de ontwikkeling van de betreffende gebiedskenmerken. Sommige ambities hebben een bijzondere status en heten dan richtpunten. Deze zijn formeel gekoppeld aan de Verordening, kunnen worden getoetst en staan op de Kwaliteitskaart (deel van de Visie) aangegeven.

Zuid-Holland beschikt daarnaast over een beschermingskaart. Deze maakt deel uit van de Verordening en is een krachtig middel om te sturen op kwaliteit. De provincie hanteert daarbij twee beschermingscategorieën. In categorie 1-gebieden zijn ruimtelijke ontwikkelingen in beginsel alleen mogelijk mits ze bijdragen aan behoud of ontwikkeling van specifieke waarden. Ontwikkelingen in gebieden met bijzondere kwaliteit, beschermingscategorie 2, zijn mogelijk, mits de specifieke waarden in stand worden gehouden. Er zijn ook gebieden zonder beschermingsregime.

De gebiedsprofielen en de Kwaliteitskaart worden veel gebruikt door gemeenten. De kennis die de website biedt overbruggt het gat tussen de gemeentelijke beeldkwaliteitsuitwerkingen en het provinciaal beleid van de Verordening.

De provincie Zuid-Holland werkt met een onafhankelijk provinciaal adviseur ruimtelijke kwaliteit.

Zeeland

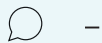
Verordening Ruimte 2016

Omgevingsplan 2012-2018

Landschapsanalyse en -ontwikkelingsperspectief (2012)

● ● ● ● ● 5

Toetsing van kernkwaliteiten
Werk met werk maken
Delen van verantwoordelijkheid

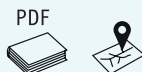

Noord-Brabant

Verordening Ruimte Noord-Brabant
2010 (geconsolideerde versie 2017)

Structuurvisie Ruimtelijke
Ordening 2014

Gebiedspaspoorten (2014)

● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● ● 12

Toetsing van kernkwaliteiten
Prijsvragen
Brabants Expertisecentrum
Ruimtelijke Kwaliteit (intern)

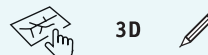

Limburg

Omgevingsverordening Limburg 2014

Provinciale Omgevingsvisie Limburg
(het POL) uit 2014

Online Viewer Noord- en Midden-
Limburg & Handvat Kernkwaliteiten
Nationaal Landschap Zuid-Limburg

● ● ● 3

Toetsing van kernkwaliteiten
Delen van verantwoordelijkheid

DOCUMENTEN

INHOUD

KWALITEIT

Zeeland

Werk met werk maken

De Handreiking Landschap beschrijft de kernkwaliteiten van het Zeeuwse landschap en geeft ook voorbeeld-uitwerkingen van ontwikkelingen met kwaliteit. Per deelgebied komen aan bod: een algemene beschrijving, ontstaansgeschiedenis en informatie over onder meer grondgebruik, recreatie, ontsluiting, natuur, landgoederen en relictten. De aangetroffen elementen en kenmerken worden gewaardeerd: in welke mate bepaalt het gebied het DNA van Zeeland, in welke mate is sprake van gaafheid en leesbaarheid, welk instrument (Verordening of Structuurvisie) waarborgt de bescherming et cetera. Er wordt onderscheid gemaakt tussen kwaliteiten van nationaal/provinciaal en van regionaal/lokaal belang. Van de eerste groep kwaliteiten is bescherming ‘gegarandeerd’ via de provinciale Verordening Ruimte 2016, het document waarmee de provincie sterk kan sturen op kwaliteit. In geval van een regionaal of lokaal belang zijn gemeenten zelf verantwoordelijk voor het bieden van een adequate bescherming.

Wat nog ontbreekt is een advies of richtlijn over het opnemen van gebiedskwaliteiten, via bijvoorbeeld een ontwerp, in ontwikkelingsplannen. In het kader van de Omgevingsvisie die in 2018 zal verschijnen wordt daar nu aan gewerkt. Er is gekozen voor de pragmatische oplossing van werk met werk maken, wat goed past bij een provincie als Zeeland.

Noord-Brabant

Kwaliteit is mensenwerk

De provincie Noord-Brabant heeft geen apart programma of document over landschap en kwaliteit, maar de zorg daarvoor is verweven in het ruimtelijk beleid, natuurbeleid, infrastructuurbeleid et cetera. Sturen op ruimtelijke kwaliteit gebeurt met de Verordening Ruimte (2010). De provincie vraagt gemeenten om aan te geven hoe ontwikkelingen bijdragen aan de ruimtelijke kwaliteit gekoppeld aan specifieke regels en randvoorwaarden voor de ruimtelijke hoofdstructuren van Brabant (onder meer het Natuurnetwerk Brabant en de groenblauwe mantel). Deze provinciale regels en randvoorwaarden zijn soms beschermend, bijvoorbeeld in kwetsbare delen van de groenblauwe mantel, maar vaker richtinggevend voor ruimtelijke ontwikkelingen. Het is aan gemeenten en regio's om hier zelf invulling aan te geven. Zo hebben regio's in samenspraak met de provincie zelf kaders opgesteld voor de verplichte bijdrage van elke ruimtelijke ontwikkeling aan de kwaliteitsverbetering van het landschap.

Met het Brabants Expertisecentrum Ruimtelijke Kwaliteit (een ambtelijk team) werkt de provincie aan bewustwording van omgevingskwaliteit vanuit de filosofie dat kwaliteit mensenwerk is en ontstaat door met elkaar het gesprek aan te gaan. Via activiteiten als de Brabantse Stijlprijs wordt de burger bewust gemaakt van het belang van een kwalitatief goede en aantrekkelijke leefomgeving.

Limburg

Regionale samenwerking

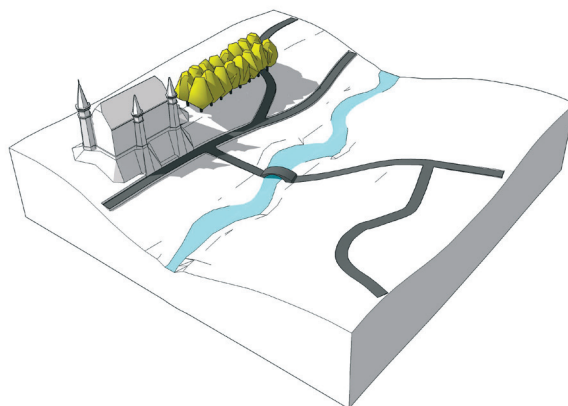
De provincie Limburg werkt sterk vanuit vertrouwen en gedeelde belangen. De regionale samenwerking verschilt in Noord, Midden en Zuid-Limburg. Zuid-Limburg is het groene hart van een internationale regio met economische en recreatieve pijlers. Daar neemt de provincie op verzoek van gemeenten een regisseursrol op zich en werkt bij meer complexe ruimtelijke opgaven samen met de gemeenten in zogenaamde casusteams.

Voor het Nationaal landschap Zuid-Limburg is een online Handvat Kernkwaliteiten gemaakt dat initiatiefnemers van nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen stimuleert te denken vanuit de kernkwaliteiten zoals vastgelegd in de Omgevingsverordening Limburg 2014. Het werken daarmee wordt praktisch gemaakt door een aantal 'leidende beginselen' en 'ontwerpprincipes'. Leidende beginselen zijn bedoeld om het landschap op een hoger schaalniveau in de juiste richting te ontwikkelen. De ontwerpprincipes zorgen voor maatwerk op lager schaalniveau en geven aan hoe de kernkwalitei-

ten concreet versterkt kunnen worden bij een ontwikkelingsplan.

Met het Handvat worden initiatiefnemers gesteund om zelf informatie te zoeken over de plek waar ze hun initiatief gedacht hebben. De Omgevingsverordening verplicht initiatiefnemers met een plan voor een locatie in het Nationaal Landschap en de zogenaamde Bronsgroene landschapszone om een beschrijving te geven van de kernkwaliteiten van die locatie en haar omgeving. Tevens moet aangegeven worden op welke wijze de voorgenomen ontwikkeling zorgt voor behoud of ontwikkeling van de aanwezige kernkwaliteiten en hoe eventuele negatieve effecten worden gecompenseerd.

Met *Expeditie Ruimte* organiseert de provincie een traject voor professionals en bestuurders om meer integraal met omgevingsvraagstukken te leren werken.

Figuur 6 In de online viewer Handvat kernkwaliteiten Nationaal Landschap Zuid-Limburg van de provincie Limburg kan de bezoeker per locatie inzoomen, waarna specifiek voor die locatie de leidende beginselen en per thema ontwerpprincipes opgevraagd kunnen worden. Elk leidend principe is verwoord en verbeeld.